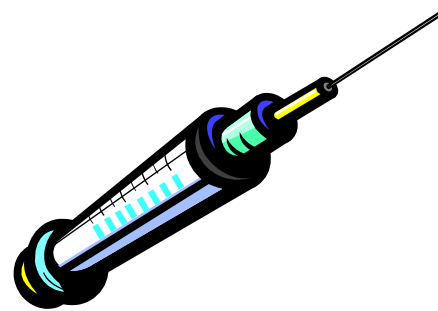
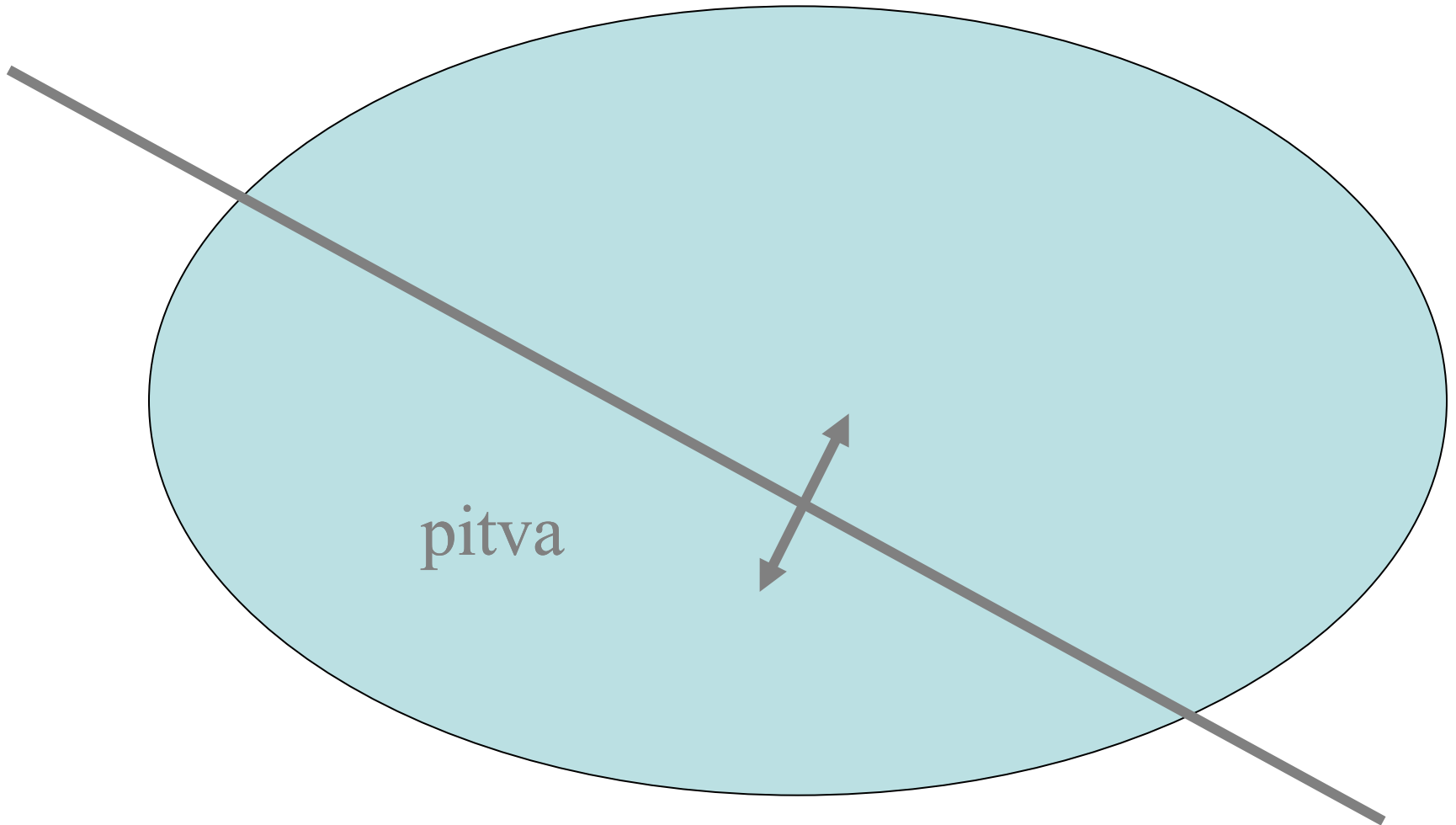

Dopad nového občanského zákoníku na provádění pitev v ČR

Tomáš Vojtíšek, ÚSL LF MU

Úmrtí v ČR – přes 100 tis./rok

Zainteresované subjekty

- Stát
- Poskytovatelé zdravotních služeb
- Příjemci zdravotních služeb
- Lékařské fakulty (studenti)
- Pozůstalí
- Člověk
- Subjekty s ekonomickými důvody

Zásady právní regulace pitev

- **Stát veřejnoprávní metodou právní regulace vydává pravidla pro nakládání s tělem zemřelého takovým způsobem, aby dostál zásadám a svým povinnostem vyplývajícím z předpisů nejvyšší právní síly. V případech, kdy veřejný zájem odůvodňuje nezbytnost provedení pitvy těla zemřelého člověka, takovou povinnost jasně stanovuje formou zákona. Při tom zohledňuje a vhodným způsobem vyvažuje zájem společnosti a autonomii vůle zemřelého člověka i jemu blízkých osob.**

Právní prameny

- Provádění pitev v ČR je regulováno právními předpisy
- Občanský zákoník, č. 89/2012 Sb., od 1. 1. 2014 (NOZ)
- Zákon o zdravotních službách, č. 372/2011 Sb., od 1. 4. 2012 (ZZS)
- Trestní řád, č. 141/1961 (TR)
- JIŽ NE: Zák. č. 20/1966 Sb. a vyhláška o postupu při úmrtí a pohřebnictví č. 19/1988 Sb., **ZRUŠENO**

Zákon o zdravotních službách

- *Do roku 2012 pitvy upravovala „bizarní“ prováděcí vyhláška k zákonu č. 20/1966 Sb.*
- Zákon č. 372/2011 Sb., účinnost 1. 4. 2012

Část sedmá

Nakládání s odejmutými částmi lidského těla, tělem zemřelého, postup při úmrtí a pitvy

Úkony na těle zemřelého

- **Taxativní výčet:**
 - a) prohlídka těla zemřelého
 - b) pitva, včetně odběru biologického materiálu pro diagnostické účely
 - c) odběr orgánů dle transplantačního zákona
 - d) odběr tkání a buněk určených k použití u člověka
 - e) odběr částí lidského těla pro „**lékařské potřeby**“
 - f) vyjmutí implantabilních zdravotnických prostředků, je-li to účelné; vyjímání stomatologických pevných protetických výrobků je zakázáno
 - g) další úkony stanovené zákonem o pohřebnictví
- Časová hranice 2 hodin!
Výjimky! (a, c + soudní pitva)

Prohlídka těla zemřelého

- Povinnost zajistit **prohlídku těla zemřelého**:
 - a) praktický lékař (dospělí, děti a dorost)
 - b) LPS – na základě smlouvy s kraje
 - c) nemocniční lékař
 - d) lékař zdravotnické záchranné služby (při poskytování přednemocniční neodkladné péče)

Postup při úmrtí

- **Prohlídka těla zemřelého:** vždy, účelem je:
 - zjištění smrti
 - zjištění doby smrti
 - pravděpodobné příčiny
 - určení provedení pitvy
 - *označení těla zemřelého*

Prohlížejí lékař

- Vyplní List o prohlídce zemřelého (případně i průvodní list k pitvě)
- **Určí**, zda bude provedena **patologicko-anatomická nebo zdravotní pitva**
- Informuje osobu blízkou zemřelému nebo PČR, za účelem vyhledání osoby blízké a předání informace o úmrtí (!)
- Oznamovací povinnost vůči PČR:
 - trestný čin nebo sebevražda, neznámá totožnost, *úmrtí za nejasných okolností*

Druhy pitev

- **Patologicko-anatomické** (za účelem zjištění základní nemoci a dalších nemocí, komplikací zjištěných nemocí a k ověření klinické diagnózy a léčebného postupu u osob zemřelých ve zdravotnickém zařízení smrtí z chorobných příčin)
- **Zdravotní** (za účelem zjištění příčiny smrti a objasnění dalších ze zdravotního hlediska závažných okolností a mechanismu úmrtí u osob, které zemřely mimo zdravotnické zařízení nebo v něm náhlým, neočekávaným nebo násilným úmrtím, včetně sebevraždy)
- **Soudní** (při podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem, a to podle jiného právního předpisu)
- **Anatomické** (k výukovým účelům nebo pro účely vědy a výzkumu v oblasti zdravotnictví)

Povinné patologicko-anatomické pitvy

- u žen, které zemřely v souvislosti s těhotenstvím, porodem, potratem, umělým přerušением těhotenství nebo v šestinedělí, (rel. povinná)
- u plodů z uměle přerušovaných těhotenství provedených z důvodů genetické indikace nebo indikace vrozené vývojové vady plodu,
- u dětí mrtvě narozených a u dětí zemřelých do 18 let věku, (rel. povinná)
- u pacientů, kteří zemřeli při operaci, při nechirurgickém intervenčním výkonu, v souvislosti s komplikací navazující na operaci nebo nechirurgický intervenční výkon nebo při úvodu do anestézie,

Povinné patologicko-anatomické pitvy – pokr.

- jestliže byl z těla zemřelého proveden odběr orgánu pro účely transplantací, tkání nebo buněk pro použití u člověka nebo odebrána část těla pro výzkum nebo k výukovým účelům;
- v případě, že k úmrtí došlo v souvislosti se závažnou nežádoucí příhodou při klinickém hodnocení humánního léčivého přípravku nebo s nežádoucí příhodou při klinických zkouškách zdravotnického prostředku nebo v souvislosti s ověřováním nových poznatků použitím metod, které dosud nebyly v klinické praxi na živém člověku zavedeny, nebo v případě podezření na tyto skutečnosti,
- v případě podezření, že k úmrtí došlo v souvislosti s odběrem orgánu za účelem transplantace nebo tkání nebo buněk pro použití u člověka.

Povinné pitvy zdravotní

- při náhlých a neočekávaných úmrtích, jestliže při prohlídce těla zemřelého nebylo možno jednoznačně zjistit příčinu smrti,
- při všech násilných úmrtích včetně sebevraždy, (rel. povinná)
- při podezření, že úmrtí může být v příčinné souvislosti s nesprávným postupem při poskytování zdravotních služeb, které vyslovil zdravotnický pracovník zúčastněný na poskytování zdravotních služeb, lékař, který provedl prohlídku těla zemřelého, nebo osoba blízká zemřelému,
- při podezření, že úmrtí mohlo být způsobeno v souvislosti se zneužíváním návykových látek, (rel. povinná)
- u osob, které zemřely ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence

Přerušeni pitvy

Pokud v rámci pitvy (vyjma soudní) nastane podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem, nebo že okolnosti úmrtí jsou nejasné, pitva se přeruší.

Tuto skutečnost oznámí poskytovatel neprodleně Policii České republiky; pokud orgán činný v trestním řízení nenařídí do 2 hodin od tohoto oznámení pitvu podle jiného právního předpisu, může poskytovatel přerušenu pitvu dokončit.

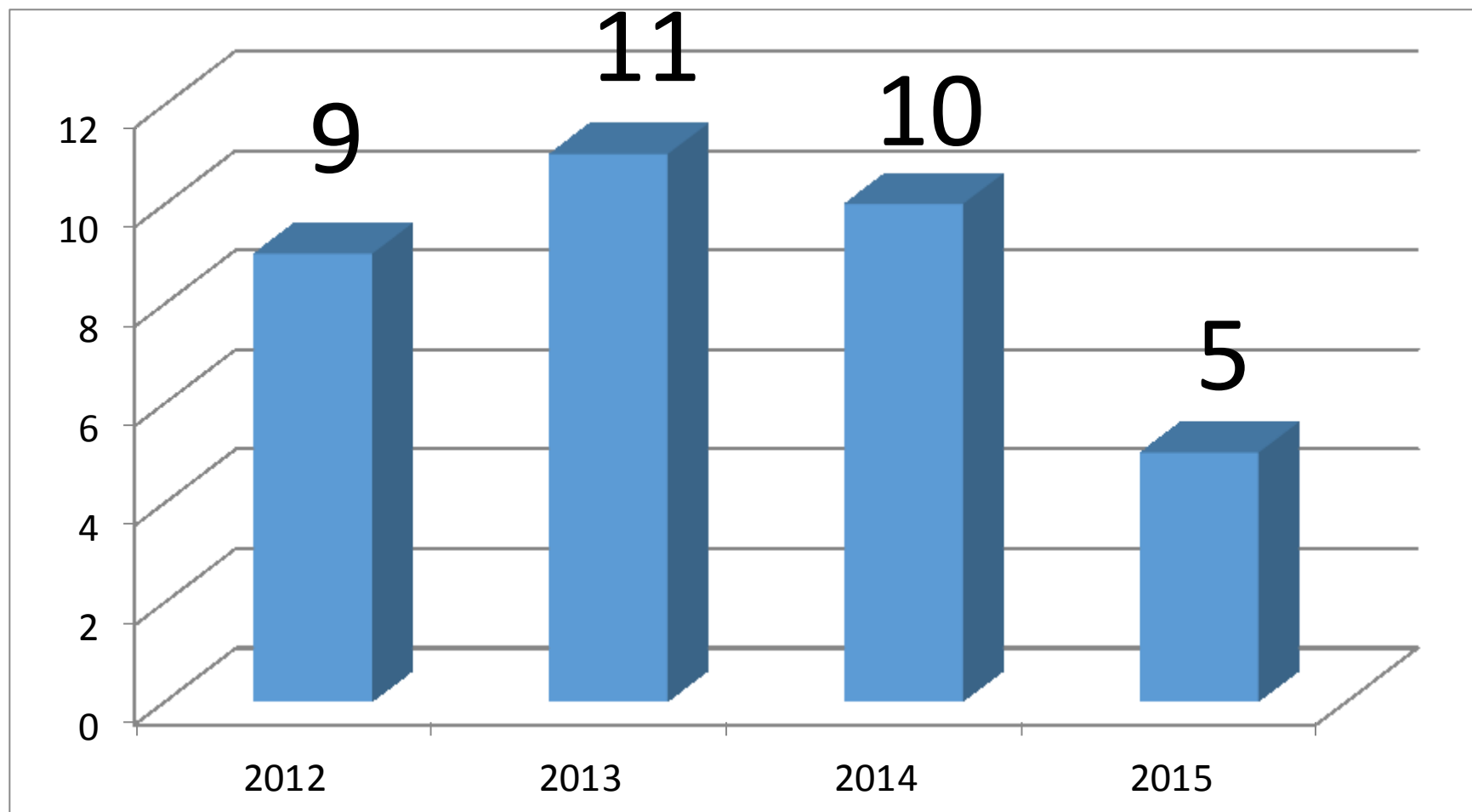
Nesouhlas s pitvou

- Prokazatelný nesouhlas s provedením pitvy je součástí zdravotnické dokumentace vedené o zemřelém; v případě mrtvě narozeného dítěte je součástí zdravotnické dokumentace vedené o matce

Nesouhlas oprávněné osoby s pitvou

- O neprovedení pitvy, se kterou je vyjádřen nesouhlas, rozhoduje prohlízející lékař nebo poskytovatel provádějící pitvu
- Možné u pitev **relativně povinných**
- Za splnění následujících podmínek:
 - příčina úmrtí je zřejmá
 - byl vysloven nesouhlas s pitvou (sám zemřelý nebo osoby blízké zemřelému)

Nesouhlas s pitvou – Brno

Rozhodnutí o provedení pitvy neurčené prohlížejícím lékařem

- **Poskytovatel provádějící pitvu může rozhodnout o provedení patologicko-anatomické nebo zdravotní pitvy, i když nebyla určena lékařem provádějícím prohlídku těla zemřelého!!!**
- *Např. úmrtí v cizině*

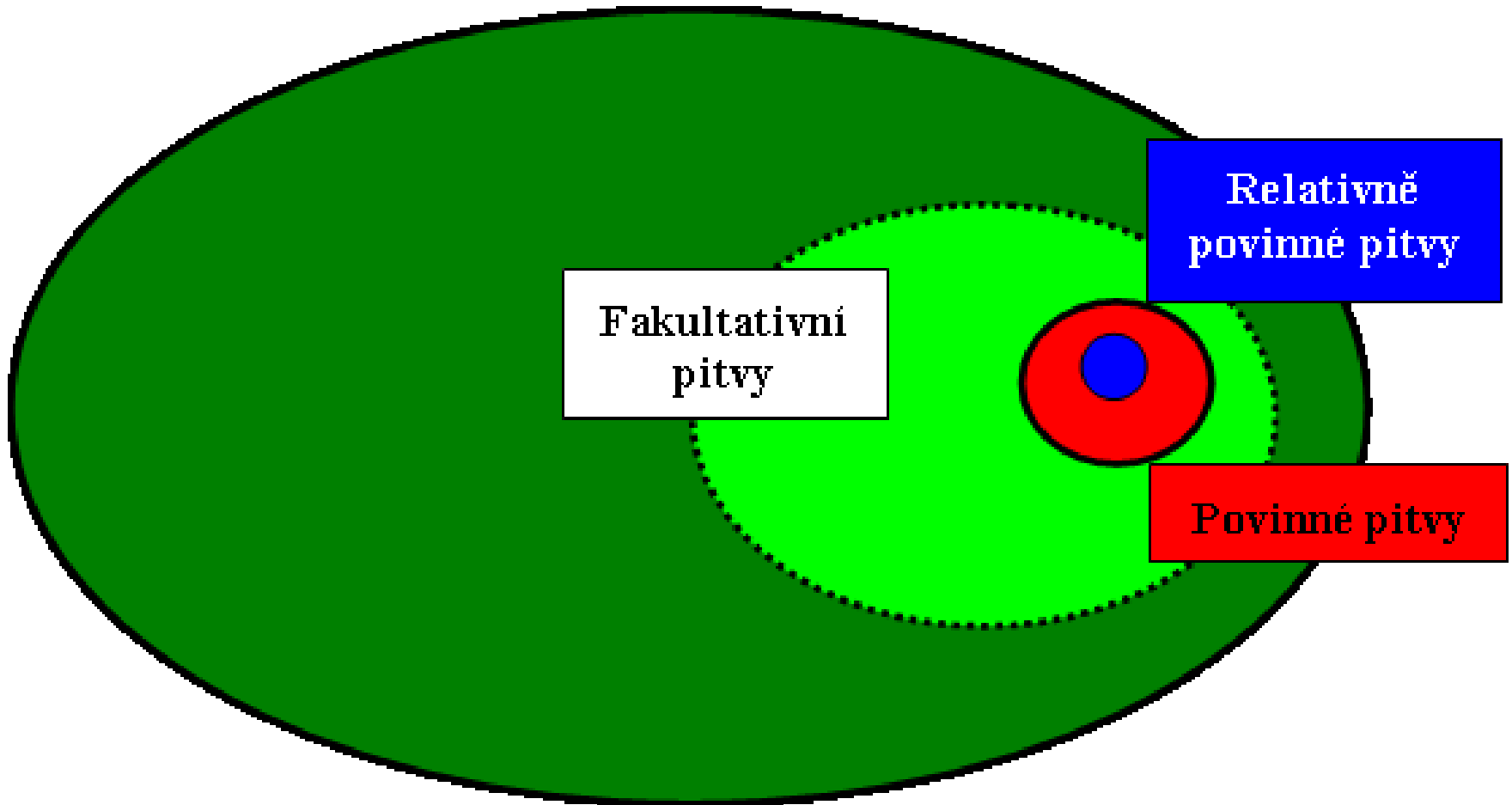
Principy regulace ZZS

- Primárně provedení pitvy určuje prohlízející lékař dle svého odborného uvážení
- V určitých případech (dle katalogu) se pitva provádí obligatorně, katalog je ale **VELMI ZDRŽENLIVÝ!!!**
- V ostatních případech (a dokonce i u některých pitev povinných) se pitva provést může, ale je **ODMÍTNUTELNÁ!**.

Soulad s občanským zákoníkem 2011

- Každý je oprávněn rozhodnout, jak bude po jeho smrti naloženo s jeho tělem a o tom, může-li být jeho tělo podrobena pitvě. Jen zákon může stanovit, kdy přání nemusí být vyhověno.
- Zemře-li člověk, aniž projeví nesouhlas s pitvou, platí, že s jejím provedením souhlasí.
- Kdo si nepřeje, aby po jeho smrti bylo jeho tělo pitváno, zapíše své stanovisko do **rejstříku vedeného podle jiného právního předpisu.**

ZZS 2012 - 2013

Problém s novým občanským zákoníkem

- Místo opt-out náhle opt-in
- Kdo je strůjcem?
- Poslanci nebo ministerstvo?
- ***Je neetické žádat pacienty o souhlas s pitvou?***

Nový občanský zákoník

Ochrana lidského těla po smrti člověka

§ 113

- (1) Člověk má právo rozhodnout, jak bude po jeho smrti naloženo s jeho tělem.
- (2) Provést pitvu nebo použít lidské tělo po smrti člověka pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům **bez souhlasu zemřelého lze jen, pokud tak stanoví jiný zákon.**

Nový občanský zákoník

Nevyvratitelná právní domněnka nesouhlasu s pitvou

§ 115

Zemře-li člověk, aniž projeví souhlas s pitvou nebo s použitím svého těla po smrti způsobem podle § 113, platí, že s provedením pitvy nebo s takovým použitím svého těla **nesouhlasí**.

Nový občanský zákoník

Rejstřík osob souhlasících s pitvou

§ 116

Kdo souhlasí, aby po jeho smrti bylo jeho tělo pitváno nebo použito způsobem podle § 113, zapíše své stanovisko do rejstříku vedeného podle jiného právního předpisu; tento souhlas lze projevit i ve veřejné listině, nebo vůči poskytovateli zdravotních služeb s účinky vůči tomuto poskytovateli.

Je to vůbec problém (MZ 10.2.2012)?

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Panem MUDr. Vojtíškem, Ph.D. zmíněný rozpor § 88 a 89 zákona o zdravotních službách a § 113 a 115 návrhu nového občanského zákoníku nespátřujeme. V § 113 je uvedena jednoznačná podmínka pro provedení pitvy bez souhlasu zemřelého, tj. jestliže tak stanoví jiný zákon. Tímto jiným zákonem je zákon č. 372/2011 Sb. Pokud však člověk ve smyslu § 113 odst. 1 návrhu občanského zákoníku nerozhodne o tom, jak bude naloženo s jeho tělem, platí podle § 115 návrhu občanského zákoníku domněnka, že s pitvou nesouhlasí. Existence této domněnky podle našeho názoru nevyklučuje postup podle § 113 odst. 2 návrhu občanského zákoníku, tj. provedení pitvy bez souhlasu na základě příslušného zákona.

Nemocnice odmítají provádět pitvy. Problém je v občanském zákoníku

PITVA (ILUSTRAČNÍ FOTO). | FOTO: SHUTTERSTOCK

PRAHA Od začátku roku byla vykonána desetina pitev v porovnání s loňskem. A pokud nedojde k revizi jedné věty nového občanského zákoníku, hrozí, že v Česku v průběhu několika let budou chybět patologové. "Nemocnice nemohou

Různé právní názory

Nic se nemění! Pitvat se může!

- ČLK, Asociace českých a moravských nemocnic, Komentář NOZ Tůma
- Argumentace: jen anatomické pitvy
- ZZS je lex specialis
- § 88/5 a), tj. rozhodnutí o provedení pitvy předtím neurčené prohlízejícím lékařem
- Neexistuje množina pitev prováděných v rozporu se zákonem, NOZ na nic nedopadá

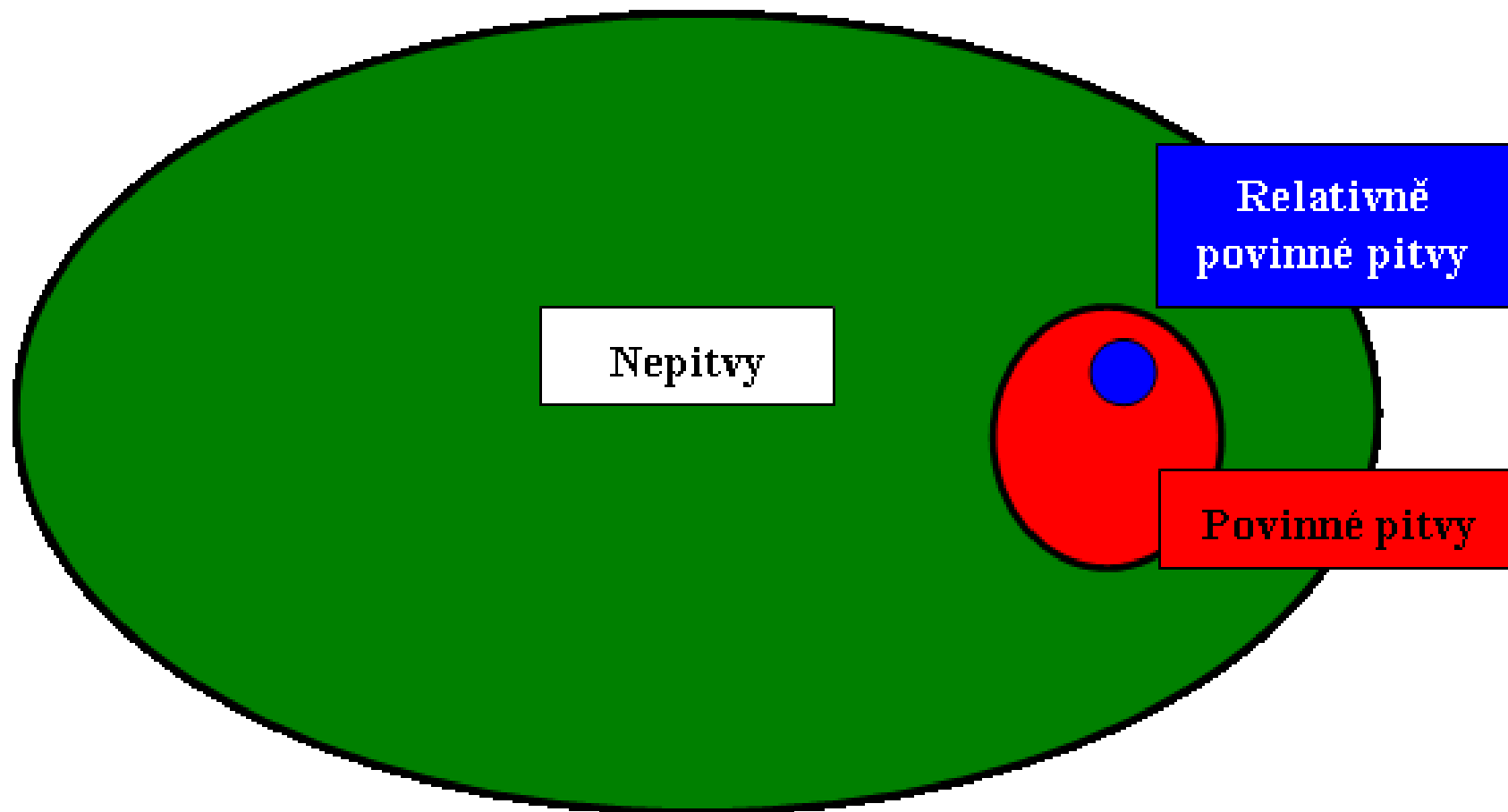
Vše se mění! Pitvat se nemůže!

- Fakultní nemocnice, Společnost medicínského práva, Komentář Doležal, KANCL
- Argumentace: u nepovinných pitev se právě uplatní v rámci šetření autonomie vůle nesouhlas s pitvou (byť ve formě domněnky)
- Pozn.: ale nesouhlas dle NOZ nedosahuje kvality nesouhlasu dle ZZS (!)

Nic se nemění! Pitvat se nemůže!
(a ani dřív nemohlo)

- Šustek, Holčapek (in: Komentář Švestka)

ZZS + NOZ 2014 - 2015

Co s tím???

Novela ZZS

nebo/a

Novela NOZ

Novela ZZS

- **Nová položka katalogu povinných pitev patologicko-anatomických:**
- *kdy není dostatečně objasněna příčina smrti, základní nemoci, dalších nemocí nebo jejich komplikací nebo klinická diagnóza*
- *Současně ale posílení „moderačního“ práva patologů...*
- *Sněmovní tisk 614 (7. volební období)*

Novela NOZ

- Nejprve součástí tzv. velké novely
- Později stále součástí tzv. malé (technické novely)
- Proběhlo připomínkové řízení - změny
- Sněmovní tisk 642 (7. volební období)

§ 113

(1) Člověk má právo rozhodnout, jak bude po jeho smrti naloženo s jeho tělem.

(2) Provést pitvu nebo použít lidské tělo po smrti člověka ~~pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům bez souhlasu zemřelého~~ lze jen, ~~pokud tak stanoví-li tak~~ jiný zákon.

§ 115

Zemře-li člověk, aniž projeví souhlas s pitvou nebo s použitím svého těla po smrti ~~způsobem podle § 113 v případech, kdy je souhlas vyžadován~~, platí, že s provedením pitvy nebo s takovým použitím svého těla nesouhlasí, ledaže zákon stanoví jinak.

~~§ 116~~

~~Kdo souhlasí, aby po jeho smrti bylo jeho tělo pitváno nebo použito způsobem podle § 113, zapíše své stanovisko do rejstříku vedeného podle jiného právního předpisu; tento souhlas lze projevit i ve veřejné listině, nebo vůči poskytovateli zdravotních služeb s účinky vůči tomuto poskytovateli.~~

~~§ 117~~

~~Souhlas s pitvou nebo s použitím svého těla po smrti pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům lze odvolat. Odvolá-li souhlas člověk ve zdravotnickém zařízení, může tak učinit prohlášením v písemné formě.~~

Připomínkové řízení k NOZ

Úřad vlády:

Novela bezdůvodně snižuje nastavenou hladinu pietní ochrany těla zemřelého

Zákon o zdravotních službách stanoví množinu případů, za kterých lze pitvat tělo člověka bez jeho souhlasu, velmi široce

Připomínkové řízení k NOZ

Úřad na ochranu osobních údajů:

U pitev není problém v NOZ, nýbrž v zákoně o zdravotních službách, je nezbytné jej na NOZ lépe provázat

Připomínkové řízení k novele NOZ

Ministerstvo práce a sociálních věcí (!):

Lidské tělo není majetkem poskytovatele zdravotních služeb a neexistuje žádné obecné právo k provádění pitev

Požadavky zdravotnických pracovišť, které jsou vyjádřeny i v návrhu novely ZZS, etické hledisko ignorují

U jiných než soudních pitev je třeba zásadně trvat na souhlasu zemřelého (!!!)

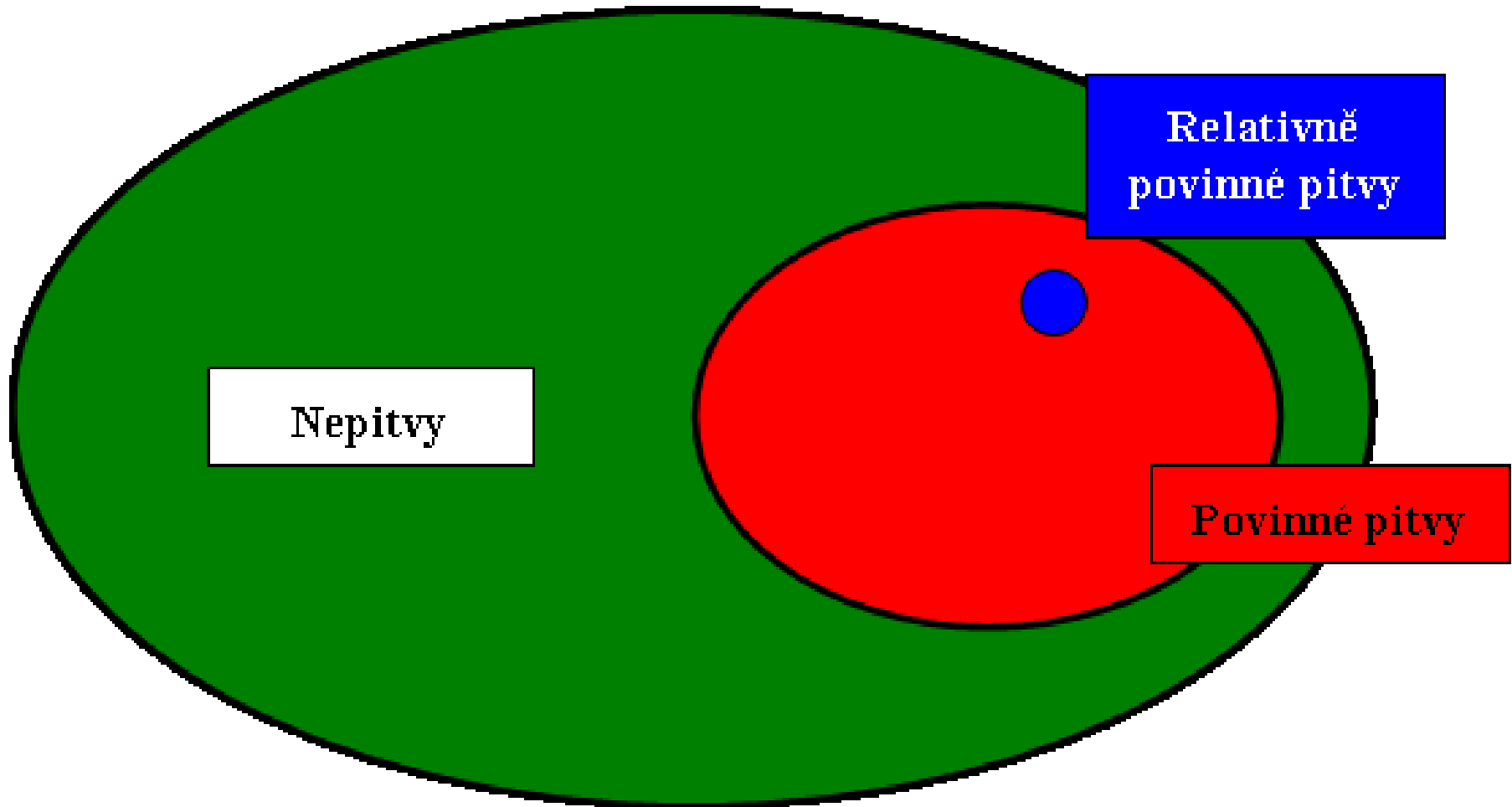
Sněmovní tisk 642/0

§ 113

(1) Člověk má právo rozhodnout, jak bude po jeho smrti naloženo s jeho tělem.

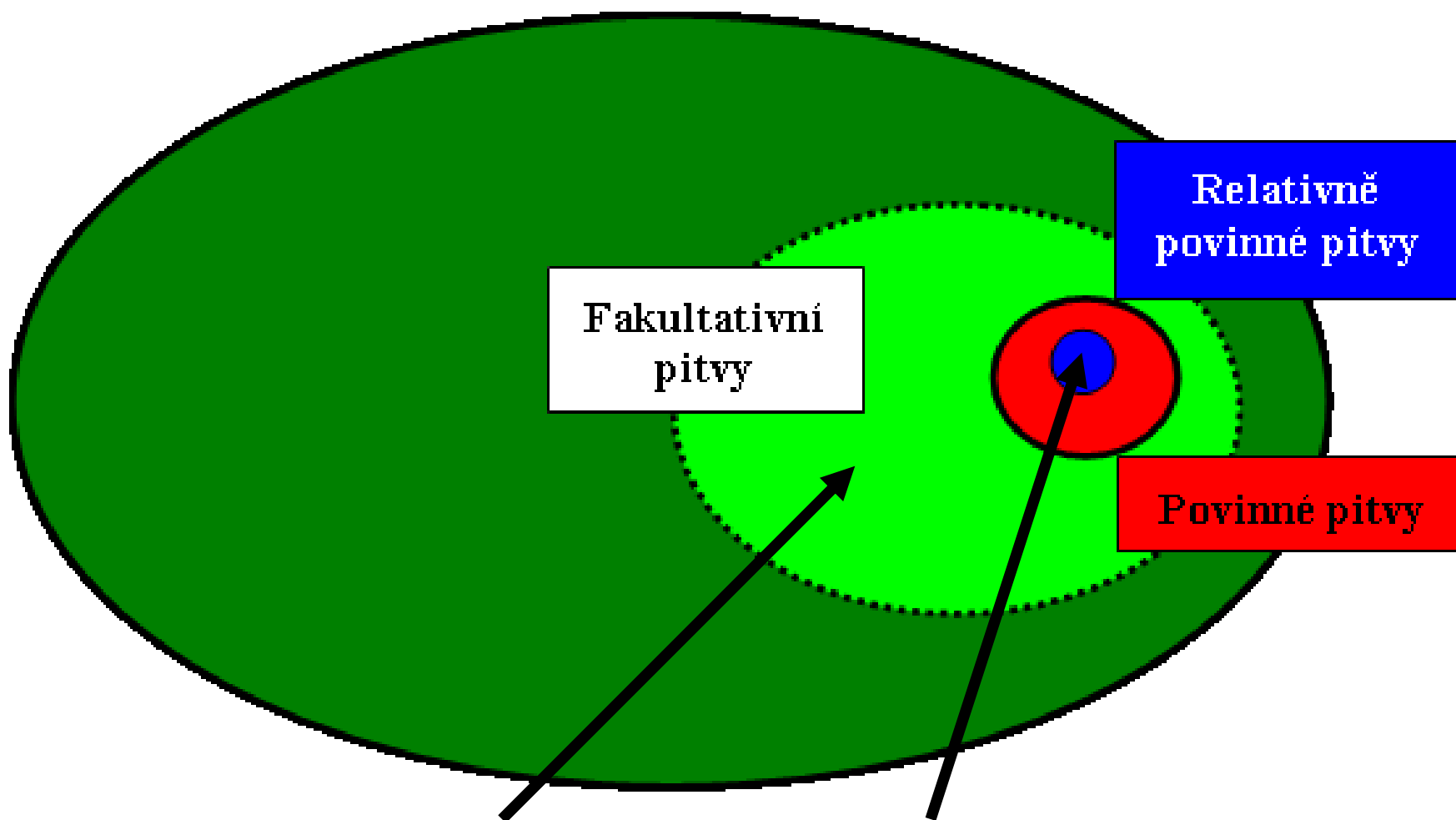
(2) Provést pitvu nebo použít lidské tělo po smrti člověka ~~pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům~~ bez souhlasu zemřelého lze jen, pokud tak stanoví jiný zákon.

Po novele 2016 ???

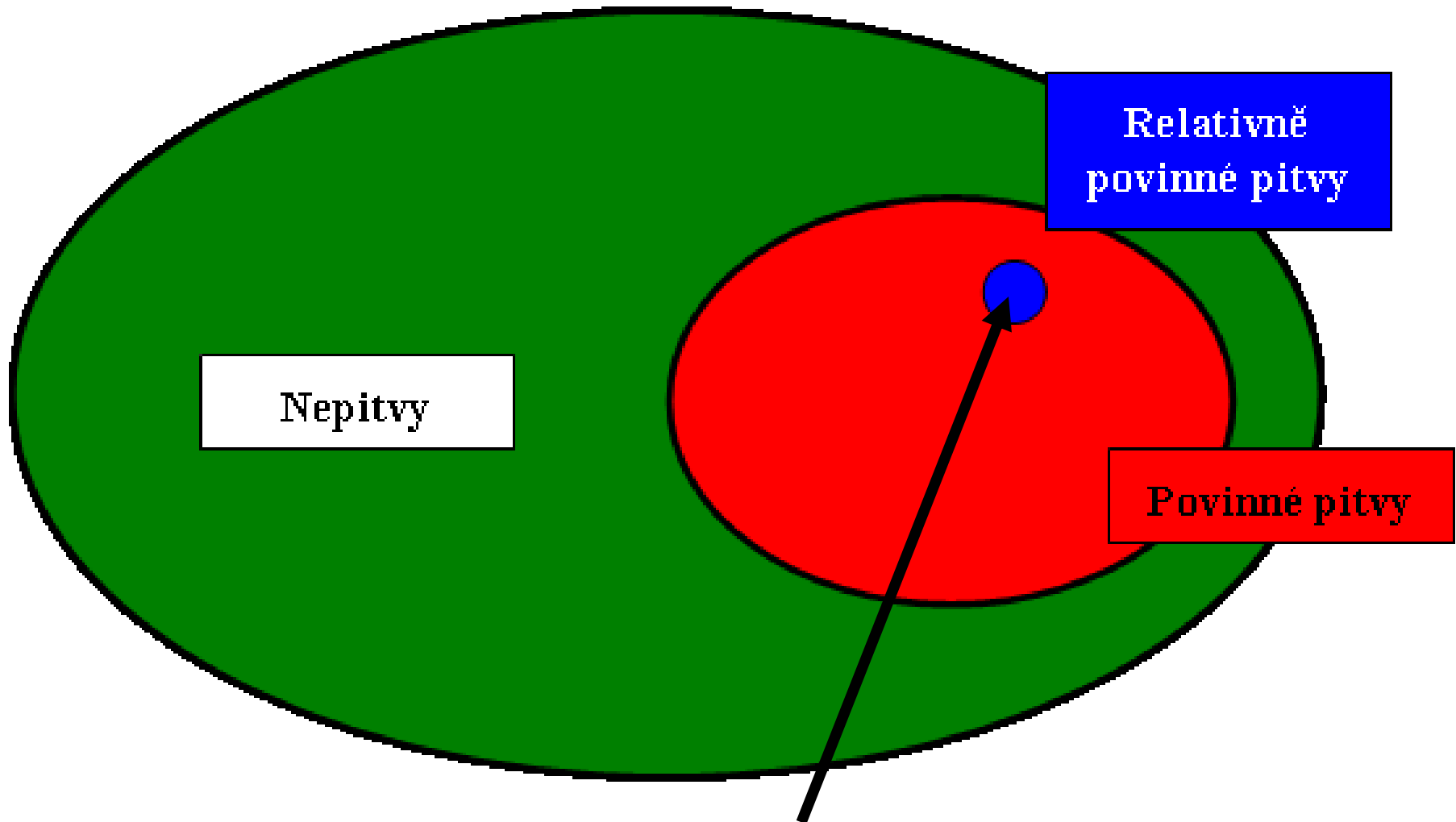

Posiluje NOZ vůbec
autonomii člověka v
otázce posmtmortální
integrity těla?

Vůle člověka (před NOZ)

Vůle člověka po NOZ a novelách

Děkuji za pozornost!

tomas.vojtisek@fnusa.cz